

Ergenler için Karakter Eğitimi: Bir Araştırma Merkezine İlişkin Durum Çalışması *

Tuba Çengelci Köse ¹

Öz

Bu araştırmanın amacı bir Amerikan üniversitesinde, eğitim fakültesi bünyesinde yer alan ergenlik araştırma merkezindeki kuramsal ve uygulamalı çalışmaları incelemektir. Ayrıca, merkezdeki araştırmacıların karakter eğitiminde eğitim ortamı, etkinlikler ve değerlendirme sürecine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerine dayalı olarak durum çalışması kullanılmıştır. Merkezde gerçekleştirilen çalışmalarda yer almış olan 9 araştırmacı katılımcıları oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları araştırma merkezinde, ergen gelişiminin pozitif yönlerine ilişkin çalışmalar gerçekleştirildiğini göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların görüşleri ışığında karakter eğitiminde eğitim ortamı, etkinlikler ve değerlendirme süreci açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Karakter eğitimi
Ergen
Durum çalışması

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 06.03.2013
Kabul Tarihi: 03.02.2015
Elektronik Yayın Tarihi: 20.05.2015

DOI: 10.15390/EB.2015.2648

Giriş

Karakter bireyin zihinsel ve ahlaki alışkanlıklarından oluşmaktadır. Kişiliği oluşturan tüm iyi alışkanlıklar, erdemler ya da kötü alışkanlıklar ve zaafılar karakterin içinde yer alır (Ryan & Bohlin, 1999). Karakter eğitimi karmaşık bir konudur. Yalnızca kuralları ve iyi davranış kalıplarını bilmeyi değil, ahlaki anlayış ve diğerlerine karşı duyarlılık ve ilgi geliştirmeyi içerir (Kupperman, 2005). Her çocuk doğuştan karakterin olgunlaşmamış yapıtaşlarını beraberinde getirir. Temel ahlaki duyu insan yapısının doğal bir parçasıdır. Bununla birlikte toplumda yeni neslin yetiştirilmesinden sorumlu olan kişiler ve kurumlar tarafından sürdürülmeye ve geliştirilmeye gereksinim duyar. Karakterin erken yapıtaşları özbilinç, özdenetim, empati ve dürüstlüktür. Böyle bir karakter diğer bireylere ilgi gösterecek, adalete bağlılık gösterecek, kişisel sorumluluk duygusu taşıyacak ve iyi bir insan olmaya istekli olacaktır. Bu yapı taşları pozitif bir karakter oluşturmak için desteklenmelidir. Bu karakter gelişimi süreci demokratik bir toplum oluşturmada kaçınılmaz bir zorunluluktur (Damon, 2002). Bireyin ahlaki kimliği onun ahlaki eyleme bağlılığını kestirmede en önemli unsurdur. Ergenlik dönemi boyunca kimlik oluşumu tutarlı bir benlik algısı oluşturma süreci olarak devam eder. Ahlaki inançlar bireyin ahlaki kimliğinin ve kimlik algısının oluşmasında rol oynar (Damon ve Gregory, 1997). Colby ve Damon'a (1992, s.168) göre "amaçlar ve sosyal etkiler ahlaki bağlılığın merkezinde yer

* Bu araştırma 2219- Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma burs programı kapsamında TÜBİTAK-BİDEB tarafından desteklenmiştir.

¹ Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Türkiye, tubacengelci@anadolu.edu.tr

alır." Ahlaki bağlılığın gelişimini sosyal etkiler doğrultusunda amaçların oluşumu ve dönüşümü ile açıklamaktadırlar. Ergenler için karakter eğitiminde ahlaki kimlik ve ahlaki bağlılık göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü ergenler bir yandan kendilerine ilişkin bir benlik algısı geliştirirken diğer yandan da davranışlarında kendilerine rehberlik edecek ahlaki inançları oluşturmak zorundadır. Ahlaki inançlara dayalı olarak davranışlarda iyi karakter özellikleri görülebilir. Bu nedenle ahlaki bağlılık kuramı karakter eğitiminin genel yapısının ve etkinliklerinin oluşturulmasında kolaylık sağlar.

Ergenlerin ahlaki gelişimi ve karakter gelişimi konusunda birçok çalışma bulunmaktadır (Hart ve Carlo, 2005; Hart, Atkins ve Ford, 1998; Park ve Peterson, 2006; Schultz, Barr ve Selman, 2001). Bu çalışmalardan bazıları ergenlerin bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerine odaklanmıştır (Kaya ve Siyez, 2010; Roeser ve diğerleri, 2000; Steinberg, 2005). Bazı çalışmalarda da ergenlerin pozitif gelişimi ele alınmıştır (Lerner, Dowling ve Anderson, 2003; Larson, 2006; Tebes ve diğerleri, 2007). Karakter eğitiminin karmaşık ve çok boyutlu bir konu olmasından dolayı farklı alanlardaki sorulara yanıt bulmada disiplinlerarası çalışmaların daha etkili olacağı söylenebilir.

Türkiye’de karakter eğitimiyle ilgili çalışmalar incelendiğinde araştırmacılar tarafından hazırlanan karakter eğitimi programlarının etkililiğini belirlemeyi amaçlayan çalışmalar (Aydın, 2008; Demir, 2008; Katılmış ve diğerleri, 2011); eğitimcilerin karakter eğitimine ilişkin öz-yeterlik algısını ve görüşlerini inceleyen çalışmalar (Demirel, 2009; Üstünyer, 2009) göze çarpmaktadır. Alanyazında 12 ile 15 yaş arasındaki öğrencilere yönelik karakter eğitimini inceleyen gelişimsel ya da disiplinlerarası bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri’nde bir üniversitede Eğitim Fakültesi bünyesinde kurulmuş olan ve karakter eğitimi konusunda disiplinlerarası çalışmalar yapan bir araştırma merkezinin incelenmesi amaçlanmıştır. Merkezde çalışan araştırmacılar farklı alanlarda eğitim almış kişilerdir. Bu merkezde yürütülen çalışmalar ve burada çalışan araştırmacıların karakter eğitimine ilişkin görüşleri, karakter eğitimi araştırmaları için bir örnek oluşturmaktadır. Çalışmanın bulguları politika yapıcılar, eğitimciler ve aileler için uygulamaya dayalı doğurgular içermektedir.

Araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

- ABD’de araştırma merkezinde karakter eğitimine yönelik ne tür çalışmalar gerçekleştirilmektedir?
- Ergenler için karakter eğitimini desteklemek için eğitim ortamı nasıl düzenlenmelidir?
- Karakter eğitiminde ne tür etkinlikler düzenlenebilir?
- Karakter eğitiminde ne tür değerlendirme yöntemleri kullanılabilir?

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerine dayalı olarak durum çalışması kullanılmıştır. Araştırmada bütüncül tek durum deseni benimsenmiştir. Çalışma için seçilen araştırma merkezi “kurumun deneyimlerine ilişkin bilgilendirici olduğu kabul edilen özgün projeler ve çıkarımlar sunan örnek bir durumdur” (Yin, 2003, s.41). Ayrıca durum çalışması araştırması “uygulayıcılar ve politika yapımcılar için deneyimlerin yaygınlaştırılması” (Stake, 2005, s.460) konusunda yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada araştırmacı belgeleri inceleyerek ve merkezde çalışan bireylerle görüşerek merkezin işlevlerini betimlemektedir.

Katılımcılar

Bu çalışma ABD’de bir üniversitede Eğitim Fakültesi bünyesinde gençlik gelişimiyle ilgili çeşitli konularda çalışmalar yapan bir araştırma merkezinde gerçekleştirilmiştir. Bu merkez özel olarak gençliğin ahlak ve karakter gelişimini, daha geniş kapsamda ise gençliğin pozitif gelişimini anlamayı amaçlamaktadır. Merkezde çalışan araştırmacıların temel amacı ergenlerin özelliklerini, yeteneklerini, gelişimlerinin pozitif yönlerini ve vatandaş olarak topluma katkılarını incelemektir. Çalışmalarında yanıt aradıkları kimi sorular şöyle sıralanabilir: Gençler bir amaç duygusunu nasıl geliştirir? Gençler toplumlarına katkı sağlayan bireyler olarak nasıl gelişir? Bu çalışmaların sonuçları ve araştırmacıların görüşleri eğitim alanındaki çalışmalar bakımından önem taşımaktadır.

Katılımcıların ülkesi, merkezle ilişkisi ve çalışma alanı kod isimleriyle birlikte Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışmanın Katılımcıları

Katılımcı	Ülke	Merkezle ilişkisi	Çalışma alanı
1 John	ABD	Yönetici	Gelişim psikolojisi
2 Susan	ABD	Danışman profesör	Gelişim psikolojisi
3 Lisa	ABD	Lisansüstü öğrenci	Gelişim psikolojisi
4 Emily	ABD	Doktora sonrası araştırmacı	Eğitim
5 Jane	ABD	Lisansüstü öğrenci	Gelişim psikolojisi
6 Thomas	ABD	Mezun olmuş lisansüstü öğrenci	Gelişim psikolojisi
7 Nancy	ABD	Mezun olmuş lisansüstü öğrenci	Gelişim psikolojisi
8 David	Kore	Lisansüstü öğrenci	Gelişim psikolojisi
9 Laura	Finlandiya	Ziyaretçi araştırmacı	Eğitim

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmada dokuz katılımcı yer almıştır. Aşağıda katılımcılar araştırma alanları bakımından tanıtılmıştır:

1) John yaşam boyu gelişim psikoloğudur. Genel çalışma alanı insan gelişimi, ana odağı ise ergenlik yılları ve erken yetişkinlik dönemidir. Biliş ve duygu gibi psikolojik süreçlerle ilgilenmiş, bunların yanı sıra gelişimin sosyolojik ve kültürel bileşenlerine de ilgi duymuştur. İlk grup çalışmasını ahlaki değerlerin gelişimi üzerine yapmıştır. Bu çalışmada adalet, otorite ve dostluk gibi kavramların gelişimini incelemiştir. Son dönemde bireylerin yaşam amaçlarını ve ahlaki amaçlarını araştırmaktadır.

2) Susan yaşam boyu gelişim psikoloğudur. Yükseköğretimde ahlak gelişimi ve vatandaşlıkla ilgili gelişim konusunda araştırma yapmıştır. Ayrıca lisans düzeyinde karakter eğitimi ile ilgili bir araştırmaya katılmıştır. ABD’de çeşitli üniversitelerde çalışmalar yapmıştır. Çalışmalarında incelediği konular arasında ABD’de üniversite öğrencilerinin siyasi süreçlere katılımı da bulunmaktadır.

3) Lisa gelişim psikolojisi alanında doktora öğrencisidir. Ayrıca ortaöğretimde öğretmenlik deneyimi bulunmaktadır. Öncelikli araştırma konuları arasında ergenlerde amaç gelişimi, hizmet ve adalet temelinde diğerlerine hizmet etmeye bağlılık ve ergenlerde maneviyat üzerinde okulun etkisi yer almaktadır.

4) Emily doktora derecesini öğretmen eğitimi bölümünde program geliştirme alanından almıştır. Ayrıca sanat eğitimi konusunda da bir eğitim geçmişi vardır. Meslektaşlarıyla birlikte genç bireylerin birşey yapmak için istek duyması, dünyaya katkı sağlama konusunda fikir geliştirmesi, bir sosyal yardım ve gönüllü programa katılması olarak tanımlanabilecek amaç gelişimi konusunda çalışmalar yapmıştır.

5) Jane doktora öğrencisidir. Ergenlerin gelişimi üzerinde çalışmaktadır. Politika yapıcılar ve uygulayıcılar için yararlı bilgiler sunan psikolojik araştırmalar yaparak pozitif gençlik gelişimini desteklemek temel araştırma amaçları arasında yer almaktadır.

6) Thomas doktora derecesini eğitim psikolojisi alanında almış, çocuk ve ergen gelişimi konusunda çalışmıştır. İlgilendiği konular eğitim psikolojisi, ergen ve yetişkin gelişimi ve pozitif gençlik gelişimi biçiminde sıralanabilir. 2005 ile 2009 yılları arasında merkezdeki araştırma projelerinde görev almıştır.

7) Nancy doktorasını çocuk ve ergen gelişimi alanında yapmıştır. Thomas gibi lisansüstü eğitimini bu üniversitede almış ve mezun olmuştur. Merkezdeki birçok araştırma projesinde görev almıştır. Araştırma konuları arasında çocuk ve ergen gelişimi, ahlak gelişimi ve pozitif gençlik gelişimi yer almaktadır.

8) David doktora öğrencisidir. Yüksek lisans derecesini Kore’de Fen ve Teknoloji Enstitüsü’nden almıştır. Özellikle ahlak gelişimi ve ahlak eğitimi konularıyla ilgilenmektedir. Öğrencilerin ahlaki gelişim düzeyini ölçmede nörobilimsel yöntemi kullanmaktadır.

9) Laura Finlandiya’da bir Eğitim Fakültesi’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Öğretmenliğin ahlaki bir meslek olduğuna inanmasından dolayı özellikle öğretmen eğitiminin etik boyutu ve genel olarak eğitimle ilgili çeşitli konulara ilgi duymaktadır.

Araştırmacının Rolü

İlköğretim Anabilim Dalı’nda doktorasını tamamlayan araştırmacı sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi konusunda çalışmıştır. Araştırmacı bu makalede söz edilen merkezde 2012 yılının Eylül ayından 2013 yılının Şubat ayına kadar 6 aylık bir süre için ziyaretçi araştırmacı olarak bulunmuştur. Bu sürede ergenlik döneminde karakter eğitimine ilişkin kuramsal ve uygulamalı çalışmaları incelemiştir. Merkezde karakter eğitimine ilişkin çeşitli kaynakları inceleme fırsatı bulmuştur. Bu kaynaklar merkezdeki üyeler tarafından yürütülmüş projelerle ilgili bilgileri, dergilerde yayımlanmış makaleleri, kitapları ve kitap bölümlerini kapsamaktadır. Araştırmacı merkezde çalışan bireylerle görüşmeler yapmıştır. Ayrıca merkezde gerçekleştirilen gelişme ve sorunların tartışıldığı, yeni proje önerilerinin tanıtıldığı, araştırmacıların yeni projelerle ilgili görüşlerinin alındığı proje toplantılarına katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Çalışma verileri doküman analizi ve görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Çalışmanın temel veri kaynağı görüşmelerdir. Bu kapsamda araştırmacı tarafından öncelikle bir görüşme sözleşmesi hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme takvimine göre yedi görüşme bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Her görüşme yaklaşık olarak 30 dakika sürmüş ve görüşmelerde ses kaydı yapılmıştır. Daha önce merkezde görev yaptığı halde lisansüstü eğitimini tamamlamış ve farklı üniversitelerde öğretim üyesi olarak çalışan iki kişiye görüşme formu elektronik posta ile gönderilmiştir. Sözü edilen iki katılımcı formu doldurarak araştırmacıya göndermiştir. Her katılımcıya bir kod isim verilmiş, bulgular bölümünde görüşlerine atıf yapılırken kod isimleri kullanılmıştır.

Doküman analizi araştırmanın ikincil veri toplama yolunu oluşturmuştur. Araştırmacı merkezdeki karakter eğitimine ilişkin dokümanları incelemiştir. Bu dokümanlar merkezde çalışan araştırmacılar tarafından yürütülen projelere ilişkin belgeler, araştırmacıların yayımlanmış makaleleri, kitapları ve kitap bölümleridir. Araştırmacı merkezdeki güncel çalışmalara ilişkin tartışmaları gözlemek amacıyla üç adet proje toplantısına katılmıştır. Araştırmacı bu toplantılarda karakter eğitimine ilişkin notlar almış ve yararlanabileceği kaynakları belirlemeye çalışmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada “verinin temel anlamlarını tanımlamak” (Patton, 2002, s.453) amacıyla içerik analizi kullanılmıştır. Mayring’e göre nitel içerik analizi özellikle durum çalışması için kullanışlı bir tekniktir. İçerik analizi sosyal verinin karmaşıklığını giderebilir. Ayrıca bağlamın değişik materyaller ya da kanıtla bütünleştirilmesine olanak sağlar (Kohlbacher, 2005). Araştırmacı veriyi içerik analizi birimlerine ayırmıştır. Daha sonra veri kategorilere ayrılmış ve analiz süreci boyunca gözden geçirilmiştir.

Araştırmada araştırmacının rolünün betimlenmesi, katılımcıların belirlenme ölçütlerinin açıklanması ve sosyal bağlama ilişkin bilgi verilmesi çalışmanın güvenilirliği bakımından önemlidir. Bunlara ek olarak veri toplamada farklı araçların kullanılması hem güvenilirlik hem de iç geçerliğin sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Merriam, 1998, s.207). Araştırmacı araştırma sürecindeki rolünü açıklamış ve katılımcılarla ilgili bilgi vermiştir. Doküman analizi ve görüşmeler farklı veri kaynakları olarak kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacı dışında bir uzman da verilerin analizi sürecinde yer almıştır. Araştırmacı ve uzman belirledikleri temalardaki farklılıklar konusunda tartışarak görüş birliğine varmışlardır.

Bulgular

Merkezde karakter eğitimiyle ilgili yürütülen çalışmalar

Merkezde yürütülen çalışmalar genellikle amaç, gençlerin vatandaşlık amaçları, vatandaşlık kimliği ve katılım, ahlaki bakımdan model olan kişilerin incelenmesi ve gençlerin girişimciliği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ahlak ve karaktere ilişkin gelişimsel süreçlerin incelenmesi merkezde ele alınan temel konular arasındadır. Adalet, otorite, dostluk ile ilgili kavramlar ve ahlaki değerlerin gelişimi merkezdeki araştırmacıların ilgilendiği konular arasında yer almaktadır. Ayrıca projelerde vatandaşlık gelişiminde gençlerin nasıl güdülenebileceği ve vatandaşlıkla ilgili amaçlara sahip olabileceği sorularına yanıt aranmıştır. Araştırmacılar tarafından yürütülen bir diğer proje tevazu, dürüstlük ve inanç gibi belirli değer ve erdemler konusunda model olan kişilerin incelenmesini konu edinmiştir. Merkezde gelişim üzerinde çokdisiplinli çalışmalar yapılmasının ve olguları açıklamak için araştırmaya dayalı veri toplanmasının alanyazına önemli katkı sağladığı söylenebilir. Merkezde karakter eğitimine ilişkin yürütülen çalışmalara ilişkin bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Merkezde Karakter Eğitimiyle ilgili Yürütülen Çalışmalara İlişkin Bulgular

Çalışmanın Türü	Süresi	Çalışmanın Konusu
Araştırma Projeleri	2002-2013	Vatandaşlık amacının gelişimi Ahlaki modellerin gelişimsel analizi Genç bireyler arasında girişimcilik Vatandaşlık kimliği ve katılım Gençlik gelişimi
Makaleler	1997-2013	Amaç Karakter gelişimi Öğretmen eğitimi Vatandaşlık eğitimi Vatandaşlık katılımı Pozitif gençlik gelişimi Etik Amerikan kimliği gelişimi Mesleki eğitim Ergenlikte girişimcilik Ahlaki kimlik Değerler eğitimi Politik gelişim
Kitaplar ve Kitap Bölümleri	1997-2012	Çocuk ve ergen gelişimi Vatandaşlık eğitimi Amaç Ahlaki gelişim Etik duyarlılık Karakter eğitimi

Tablo 2’de görüldüğü gibi merkez bünyesindeki araştırmacılar çalışmalarında amaç, pozitif gençlik, çocukluk ve ergenlikte ahlak ve karakter gelişimi ile vatandaşlık eğitimi konularını ele almışlardır. Merkezin gençliğin gelişimini anlamayı ve genç bireylerin toplumlarına iyi vatandaşlar olarak nasıl uyum sağladıklarını incelemeyi amaçladığı ileri sürülebilir. Gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcılar merkezin amaçlarına ilişkin görüşlerini açıklamışlardır. Örneğin katılımcılardan Thomas merkezdeki çalışmalara ilişkin görüşlerini şöyle açıklamıştır:

Geniş anlamda merkezin gençlik gelişimiyle ilgili çeşitli konularda çalışmalar yapan disiplinlerarası bir yapıda olduğunu düşünüyorum. Merkezde çalışılan konular zamanın güncel olaylarına, yönetici ve diğer araştırmacıların ilgilerine göre çeşitlilik gösterebilir. John’un yöneticiliği süresinde merkezde gençlikte vatandaşlık amacı dâhil olmak üzere amaç gelişimi, ahlak ve karakter gelişimi, pozitif gençlik gelişimi konularında çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca merkezde gençlik gelişimiyle ilgili diğer konularda da davetli konuşmacılar, ziyaretçi araştırmacılar ve işbirliği yapılan araştırmacıların katılımıyla tartışmalar yapılır.

Thomas merkezin disiplinlerarası yapısını ve merkezde ele alınan temel konuları vurgulamıştır. Bir diğer katılımcı Jane merkezin gelişimin pozitif yönlerine odaklandığından söz etmiştir. Bu konuda şunları söylemiştir *“Merkezde genellikle pozitif süreçlerle ilgili araştırmalar yapılmaktadır. Gençliğin toplumlarına katkı sağlayacak bir birey olarak vatandaşlık özelliklerini nasıl geliştirdikleri yanıt aranan sorular arasındadır. Merkez gençlerin bakış açılarını nasıl geliştirdiklerini anlamayı amaçlar.”* Lisa ise merkezdeki araştırmacılar tarafından yürütülen çalışmaların eğitimsel boyutu ve katkılarında değinmiş, bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir *“Merkez ergen gelişimi üzerinde psikolojik araştırmalar yapmakta ve eğitimin farklı alanlarından yararlanmaktadır. Ahlak eğitimi ve karakter eğitimi projelerimizde ele aldığımız belirgin konular arasındadır.”* Bu bulgular ışığında merkezin gelişimin pozitif yönünün incelenmesi bakımından alanyazına katkı sağladığı, eğitim alanında politika yapıcılara ve uygulayıcılara önemli bilgiler sunduğu söylenebilir.

Karakter eğitiminde eğitim ortamı

Karakter eğitiminde eğitim ortamına ilişkin bulgular program, okul ortamı, öğretmenin rolü ve sorumlulukları ile okul-aile-toplum işbirliği olmak üzere dört tema altında sunulmuştur.

Program temasında, karakter eğitiminin okul dışı etkinliklerle birlikte okul programıyla bütünleştirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Akademik bütünlük karakter eğitiminin temel boyutlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Lisa bu konudaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

Okullar bu konuları öğretimlerinin bir parçası haline getirebilirler. Okul programında çocukların birbirlerine yardımcı olmalarına olanak sağlayacak birçok fırsat bulunur. Akademik disiplinler karakter eğitimiyle ilgili konuların bütünleştirilmesini sağlamalıdır.

Okul ortamı teması okul kültürü, aile-öğretmen etkileşimi ve toplum işbirliğini kapsamaktadır. Karakter eğitiminde erdemi destekleyen bir okul kültürü oluşturulması önemlidir. Susan pozitif okul kültürünün oluşturulması gerektiğini belirtmekte ve görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

Dürüstlük gibi kimi temel alışkanlıklar, tevazu gibi erdemler, sorumluluk duygusu insanlar tarafından erdem olarak adlandırılır. Bence bunların bireylerde geliştirilmesi gerekir. Ancak bunlar bir ders saati süresinde geliştirilemez. Çocuklar bu erdemleri gerçekte yaşama geçirmeli ve buna ilişkin dönüt almalıdır. Çocukların bu erdemleri, onların desteklendiği bir kültürde yaşamaları gerekir. Bu yolla her bir erdemi yaşayarak uygulamalarına olanak veren bir yolla öğrenmiş olurlar.

Okul ortamında kitaplar, dergiler, makaleler gibi karakter eğitimi materyalleri öğretmenler, öğrenciler ve aileler için erişilebilir olmalıdır. Okul ortamında karakter eğitiminde konuşmalar ve seminerler de aileler, öğretmenler ve okul yöneticileri için yararlıdır. Bunun yanı sıra okulda genel bir dizi standart oluşturulabilir, okullar karakter eğitiminde birlikte çalışmayı üstlenen bireyler arasında iletişim ağı oluşturabilir.

Aile-toplum işbirliğine dayalı karakter eğitiminde öğretmenler de eğitim ortamında birtakım rol ve sorumluluklar üstlenmelidir. Öğretmenler öncelikle karakter eğitimini amaç edinmenin hem kendileri hem de öğrenciler için önemini farkında olmalıdır. Öğretmenler öğrencilerinin karakter özellikleri ve gelişim süreçlerine ilişkin bilgi sahibi olmalıdır. Ayrıca öğrencilere model olma rollerine özen göstermelidir. Emily, öğretmen-öğrenci ilişkisinin önemine değinerek görüşlerini şöyle açıklamıştır:

Benim ilgi duyduğum konulardan biri öğretmen-öğrenci ilişkisidir. Çocuklar öğretmenlerinden kendilerini tanımalarını ister. Öğretmenler bu konuda çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Ancak öğretmenler çocuklarda amaç gelişimi, ahlak gelişimi ve karakter eğitiminde çok önemli bir yere sahiptir. Öğretmenlerin öğrencilerle nasıl ilişki kurduğu, onları tanımaya çalışması, ilgileri ve amaçlarını bilmesi önemlidir. Öğrencilerin topluma katılma ve katkı sağlama konusundaki amaçları nelerdir?

Çalışmanın bulguları katılımcıların okul-aile-toplum işbirliği olmadan karakter eğitiminin başarıya ulaşamayacağını düşündüklerini göstermektedir. Aileler çocuklarının sorumluluk duygusu kazanmasını sağlamalı ve çocuklarındaki iyi karakter özelliklerini desteklemelidir. Okul ve toplum öğrencilerde iyi karakter özellikleri geliştirmek için birlikte çalışmalıdır.

John bu konudaki deneyimini şöyle açıklamıştır:

Bence yapılabilecek tek şey parçaları bir araya getirmektir. Bu uzun zaman alır, ancak bir süre boyunca yaptığımız şey buydu. Eğer bir şehire gider, aileleri, öğretmenleri, polisleri, kütüphanecileri, yerel medyayı ve belediye başkanını bir araya getirirseniz genel standartlar oluşturabilir ve genç bireylere bu standartlar konusunda bilgi vermesi gereken kişiler arasında bir iletişim ağı kurabilirsiniz. Biz genç bireyleri de davet etmiştik. Onların da söyleyecek birşeyleri vardı. Bence bunu yapmanın yollarından biri bu süreci izlemektir.

Karakter eğitiminde etkinlikler

Karakter eğitiminde etkinliklere ilişkin bulgular ikilem tartışmaları, yuvarlak masa tartışmaları, gerçek yaşam deneyimleri, ahlaki modellerin öğretimi, öykülerden yararlanma ve uzun süreli projeler geliştirme biçiminde altı temadan oluşmaktadır. Katılımcılara göre ikilem tartışmaları ve yuvarlak masa tartışmaları karakter eğitiminde kullanılacak etkinlikler arasında yer almaktadır. Laura aile-toplum işbirliğine dayalı karakter eğitimi için geliştirdiği ve yuvarlak masa tartışmaları adını verdiği modelini şöyle anlatmaktadır:

Ben bir model önerdim ve bu modele yuvarlak masa tartışmaları adını verdim. Bu çok somut ve uygulanabilir bir etkinlik. Okulda ya da toplumda yaşanan sorunu ya da sorunları konu olarak alabiliriz. Bu konuda okul öğrencilerin, öğretmenlerin ve ailelerin davet edildiği bir tartışma düzenler. Ayrıca düzenleyen kişiler okul dışından arkadaşlarını ya da konuyla ilgili kişileri davet edebilirler. Bu kişi bir polis, bir avukat ya da tartışmaya farklı açıdan bakabilecek herhangi bir kişi olabilir. Bu tartışmalar düzenli olarak devam eder.

Karakter eğitimi yaşamla ilişkilendirilmelidir. Öğrencilerin katıldığı ve toplumla etkileşimde buldukları gerçek yaşam etkinlikleri onların içinde yaşadıkları topluma nasıl katkı sağlayabileceklerini görmelerini sağlar. Hizmet ederek öğrenme derslerle bütünleştirilmelidir. Bu karakter eğitiminin okul programında yer alan tüm derslerle ilişkilendirilmesini sağlar. Ahlaki bakımdan model olan kişilerle ilgili öğretim yapılması erdemlerin gerçek yaşam deneyimleriyle gösterilmesi bakımından önemlidir. Ayrıca, karakter eğitiminde öykü anlatımı da önem taşımaktadır. John bu konudaki görüşlerini şöyle açıklamaktadır "...ayrıca bu konularda çok değerli işler yapmış kişilerle ilgili hikâyeler anlatılmalı ve bu kişilerin yaşamı öğretilmelidir. Bunu Tarih ve Edebiyat dersinde yapmak kolaydır. Ancak fen öğretmenleri de önemli bilimadamları hakkında öğretim yapabilirler." Karakter eğitimi etkinlikleri ve deneyimleri uzun bir süre boyunca devam etmeli, kısa ders saatleriyle sınırlı tutulmamalıdır. Karakter eğitiminde öğrenciler için uzun süreli projeler çok daha etkili olabilir. Öğrencilerin karakter eğitimi sürecinde aktif olmaları da büyük önem taşımaktadır.

Karakter eğitiminde değerlendirme yöntemleri

Katılımcıların karakter eğitiminde değerlendirmeye ilişkin görüşleri konusundaki bulgular yansıtıcı günlükler, tartışma etkinlikleri, sınıfta yazma etkinlikleri, gözlem ile öğrenci ve ailelerle görüşme olmak üzere beş temadan oluşmaktadır. Karakter eğitiminde deneyimlere ilişkin yansıtma çok kullanışlı bir değerlendirme yoludur. Lisa karakter eğitiminde değerlendirmeye ilişkin görüşlerini şöyle açıklamıştır:

Bazen yansıtma eğitmeni ve öğrencileri arasında bir tartışma yoluyla olabilir. Bazen de çeşitli yazma alıştırmalarıyla, ne yaptıkları ve düşündüklerini ortaya koyan çeşitli yollarla yapılabilir. Bu benim için ne anlam ifade ediyor? Birlikte çalıştığım insanlar için bu ne anlam ifade ediyor? Bu durumda ben ne yaptım? Bu durumdan ne öğrendim? Bu gibi sorular öğrencilerin uğraştığı önemli sorulardır.

Ayrıca katılımcılar öğrenciler üzerinde karakter eğitiminin etkilerini görmek için gözlemin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Gözlemin yanı sıra öğrencilerin karakter eğitimiyle ilgili kazanımları konusunda veri toplamak için öğrenciler ve aileleriyle görüşmeler yapılması da önerilmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada elde edilen sonuçlar merkezde yapılan çalışmaların amaç gelişimi, vatandaş katılımı, ahlak ve karakter gelişimiyle ilgili olduğunu göstermektedir. Tüm bu konuların karakter eğitimi bakımından önemli olduğu söylenebilir. Araştırma sonuçları merkezin daha çok ergen gelişiminin pozitif yönü ile ilgilendiğini ortaya koymaktadır. Seligman ve diğerleri (2005, s.410) pozitif psikolojiyi “pozitif duyguları, pozitif karakter özelliklerini ve bunu sağlayan kurumların çalışmasına ilişkin şemsiye bir kavram” olarak tanımlamaktadır. Daha geniş anlamda ise pozitif psikoloji, bireysel düzeyde sevgi, cesaret, kişilerarası beceriler, maneviyat, üstün yetenek ve akıl gibi yetenekleri içeren pozitif bireysel özellikleri ifade etmektedir. Ayrıca vatandaşlıkla ilgili erdemleri ve insanları iyi bir vatandaş olmaları, sorumluluk, hoşgörü ve etik çalışma örneği göstermeleri için güdüleyen kurumlara odaklanmaktadır (Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000, s.5). Pozitif psikologlar bireylerin amaçları ile yaratıcılık, ahlak ve maneviyatla ilgili değerlerini incelemektedir. Bu nedenle anlam ve amaç arayışı pozitif psikoloji hareketinin gelişiminde önemli bir noktadır (Damon, Menon ve Bronk, 2003). Karakter eğitimi öğrencilerde iyi karakter özellikleri geliştirmeyi amaçladığından karakter eğitiminde pozitif psikoloji çalışmalarının genç bireylerin gelişimsel gereksinimleriyle ilgili stratejiler geliştirmede yardımcı olacağı söylenebilir.

Karakter eğitiminde eğitim ortamına ilişkin bulgular program, okul ortamı, öğretmenin rol ve sorumlulukları ile okul-aile-toplum işbirliği alanında yoğunlaşmaktadır. Katılımcılar karakter eğitiminin tüm okul programında yer alması gerektiğini ve okul dışı etkinliklerle desteklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Williams ve diğerleri (2003) çalışmalarında ortaöğretim düzeyinde karakter eğitimi için bütünleştirilmiş ve uygulamaya dayanan bir model önerisi sunmuşlardır. Çalışmanın bulguları programın öğrencilerin diğerlerine ve çevrelerine saygı geliştirmelerine yardımcı olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre okul ortamında karakter eğitimi okul kültürünün bir parçası olmalıdır. Jones ve Stoodley (1999) karakter eğitimi programlarında “toplum ilgisi” adını verdikleri aile ve toplum katılımının önemini vurgulamışlardır. Lickona (1991) karakterin sosyal çevrede gösterilebilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle okullar öğrencilerde iyi karakter özelliklerini geliştirmeyi amaçlıyorsa karakter eğitimi için ahlaki bir çevre sağlamak zorundadır. Diğer bir deyişle okullar bu gelişimi sağlayacak ahlaki bir kültür oluşturmalıdır.

Çalışmanın bulguları öğretmenlerin karakter eğitiminde rol ve sorumluluklarının farkında olmaları gerektiğini göstermektedir. Öğretmenler öğrencileriyle karşılıklı etkileşime dayalı bir ilişki kurmalıdır. Ryan ve Bohlin (1999) karakter eğitimini yürütecek öğretmenlerin gereksinim duydukları belirli yeterliklerden söz etmektedir. Öncelikle öğretmenler öğrencileri için iyi bir model olmalı ve iyi karakter özelliklerini kendileri göstermelidir. Ayrıca öğrencilerin gelişiminde karakter eğitime öncelik vermelidir. Öğretmenler karakter eğitiminde öğrencilere okulda ve toplumda etik davranma konusunda deneyim yaşayacakları etkinlikler sunmalıdır. Milson (2000) sosyal bilgiler

öğretmenlerinin çağdaş karakter eğitiminin ana temalarına ilişkin algılarını belirlemeyi amaçlayan bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın sonuçları öğretmenlerin karakter eğitiminin sosyal bilgilerin geçerli bir amacı olduğuna inandıklarını ve sosyal bilgiler programı ve öğretim yöntemleri dersinde karakter eğitimini dikkate aldıklarını göstermektedir. Milson (2003) bir diğer çalışmada öğretmenlerin öğrencilerin karakterini geliştirme konusundaki yeterlik algılarını incelemiştir. Elde edilen sonuçlar öğretmenlerin çoğunlukla karakter eğitimi için olumlu bir yeterlik algısına sahip olduğunu, ancak iyi karakter özelliklerine sahip olmayan öğrencilere karakter eğitimi verme konusundaki becerilerinden emin olmadığını göstermektedir. Öğretmenler karakter eğitiminde çok önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle karakter eğitimi öğretmen eğitimi programlarının bir parçası olmalıdır. Revell ve Arthur (2007) çalışmada öğretmen adaylarının okulda karakter eğitimi ve değerler eğitimine ilişkin tutumlarını ve deneyimlerini incelemiştir. Araştırmada elde edilen veriler öğretmen eğitimi programlarının ahlak ve karakter eğitimi bakımından yetersiz olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma sonuçları okul-aile-toplum işbirliğinin karakter eğitiminde yaşamsal bileşenlerinden biri olduğunu göstermiştir. Wrobel (1997) karakter eğitiminde bir takım olarak ortak amaçları paylaşan öğretmenler, okul ve toplumun işbirliği yapmasını önermektedir. Atkins, Hart ve Donnelly (2004, s.73) okulların ahlaki kimlik gelişimini sosyal ilişkiler yoluyla destekleyebileceğini belirtmektedir. Berkowitz ve Bier (2005) ile Brannon (2008) da karakter eğitiminin ailede başladığını ve aile işbirliğinin karakter eğitiminde çok önemli olduğunu belirtmiştir.

İkilem tartışmaları, yuvarlak masa tartışmaları, gerçek yaşam deneyimleri, ahlaki modellerin öğretimi, öykülerden yararlanma ve uzun süreli projeler geliştirme katılımcıların karakter eğitiminde etkili olabileceğini belirttikleri etkinlikler arasında yer almaktadır. Yussen (1977) yedinci, dokuzuncu ve on ikinci sınıfta öğrenim gören ergenlerin yazılı ikilemlerini incelemiştir. Çalışmada ikilemlerin kişilerarası ilişkilere odaklandığı görülmüştür. Ahlaki ikilemlerden karakter eğitiminin toplumsal sorunlarla ilişkilendirilerek verilmesinde yararlanılabilir. Tirri ve Pehkonen (2002) fen alanındaki üstün yetenekli ergenlerin ahlaki sorgulama ve bilimsel tartışmalarını incelemiştir. Çalışmanın sonuçları öğrencilerin tartışmadaki ahlaki ikilemle ilgili farklı boyutları betimlediklerini göstermiştir. Bir ikilemi çözmedeki ilkeler ve değerler öğrencinin ahlaki duyarlılığına göre değişmektedir. Williams ve diğerleri (2003) uyguladıkları karakter eğitimi programının başarılı olmasını öğretmenlerin öğrencileri yaşamlarına ilişkin sorumluluk almaları konusunda cesaretlendirmelerine, yüksek karakter değerlerini model alma yoluyla öğrenmelerini sağlamalarına, deneyime dayanan ve bütünleştirilmiş bir program kullanmalarına ve öğrencilerin aktif olacağı bir ortam sunmalarına bağlamaktadır. Alanyazında da bu araştırmada elde edilen bulgulara paralel olarak karakter eğitiminde öğrenci etkinliğine dayalı, yaşamla ilişkilendirilen ve rol modellerden yararlanılan etkinliklere vurgu yapılmaktadır.

Araştırmada karakter eğitiminde kullanılacak değerlendirme yöntemleri yansıtıcı günlükler, tartışma etkinlikleri, sınıfta yazma etkinlikleri, gözlem, öğrenci ve ailelerle görüşme olarak belirlenmiştir. Benzer biçimde Thomas (1991) karakter eğitiminde değerlendirmenin öğrencinin geliştirdiği değerlerle ilgili yansıtıcı değerlendirme ve yaratıcı düşünmeyi içermesi gerektiğini belirtmektedir. Bryan ve Babelay (2009) dört basamaklı yansıtıcı uygulama yöntemi önermişlerdir. Bu yöntem tıp fakültesinde etik eğitimi için “durumun ayrıntıları; ilgili erdemler; ilgili ilkeler, değerler ve etik çerçeve; bir dizi kabul edilebilir davranış yolu” unsurlarını kapsamaktadır. Boyd, Dooley ve Felton (2006) tarım eğitimindeki deneyimlerine ilişkin yazılarından yola çıkarak öğrencilerin duyuşsal kazanımlarını değerlendirmiştir. Çalışma sonuçları bazı öğrencilerin duyuşsal öğrenmenin üst basamaklarına ulaştıklarını ve yansıtıcı yazma becerilerini geliştirdiklerini ortaya koymuştur. Husu ve Tirri (2003) felsefi kuramlar ışığında bir öğretmenin ahlaki yansıtmasını incelemiştir. Çalışmalarında soyut felsefi kuramların eğitimde gerçek-yaşam konularına nasıl aktarıldığını ve bu örneklerin öğretmenlerin etik yansıtmasını nasıl desteklediğini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu çalışmanın ve alanyazında söz edilen ilgili araştırmaların sonuçları karakter eğitiminin değerlendirilmesinde yansıtmanın önemini göstermektedir.

Sonuç olarak karakter eğitimine ilişkin olarak bu durum çalışmasında sunulan araştırma merkezi, ergen gelişiminin pozitif yönü ile ilgilenmektedir. Bu merkezde yapılan çalışmalar karakter eğitiminde program, okul ortamı, öğretmenin rol ve sorumlulukları, okul-aile-toplum işbirliğinin göz önünde bulundurulması gerektiğini göstermektedir. Katılımcılar ikilem tartışmaları, yuvarlak masa tartışmaları, gerçek yaşam deneyimleri, ahlaki modeller, öykülerden yararlanma ve uzun süreçli projeler geliştirme etkinliklerinden söz etmişlerdir. Yansıtıcı günlükler, tartışma etkinlikleri, sınıfta yazma etkinlikleri, gözlem, ğrenci ve ailelerle görüşme gibi değerlendirme yöntemlerini önermişlerdir. Araştırmanın sonuçları karakter eğitimi çalışmalarının öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun biçimde düzenlenebileceğini ve onların gelişiminin gerçek yaşam deneyimleriyle desteklenebileceğini göstermektedir. Tüm okul programı, okul ortamı, öğretmenler, aileler ve toplum bu sürece katkıda bulunmalıdır. Öğrenciler karakter eğitimi için amaçlarını anlamalı ve bu sürece etkin biçimde katılmalıdır.

Araştırmada elde edilen sonuçlar ışığında şu öneriler getirilebilir:

- Eğitim fakülteleri bünyesinde kurulacak, karakter eğitimi alanında kuramsal ve uygulamalı çalışmalar yapacak karakter eğitimi araştırma merkezleri Türk eğitim sistemine katkı sağlayabilir.
- Karakter eğitimi çalışmalarında öğrencilerin gelişim özellikleri ve gereksinimleri göz önünde bulundurulabilir.
- Karakter eğitimi tüm okul programında vurgulanmalıdır.
- Tüm okul ortamında karakter eğitimi etkinkleri yer almalıdır.
- Öğretmenler karakter eğitiminde rollerinin ve sorumluluklarının bilincinde olmalıdır.
- Karakter eğitimi çalışmalarını etkili hale getirmede gerçek yaşam deneyimlerinden yararlanılabilir.
- Karakter eğitiminde yansıtıcı değerlendirme yöntemleri kullanılabilir.

Kaynakça

- Atkins, R., Hart, D. ve Donnelly, T. M. (2004). Moral identity development and school attachment. D. K. Lapsley ve D. Narvaez. Mahwah (Eds.), *Moral development, self and identity* içinde (s.65-82). New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Aydın, Ö. (2008). *Sorumluluk ve yardımseverlik odaklı karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Berkowitz, M. W. ve Bier, M. C. (2005). Character education: parents as partners. *Educational Leadership*, 63(1), 64-69.
- Boyd, B. L., Dooley, K. E. ve Felton, S. (2006). Measuring learning in the affective domain using reflective writing about a virtual international agriculture experience. *Journal of Agricultural Education*, 47(3), 24-32.
- Brannon, D. (2008). Character education: it's a joint responsibility: instilling positive character traits in children requires teachers, parents, and administrators to work together. *Kappa Delta Pi Record*, 44(2), 62-65.
- Bryan, C. S. ve Babelay, A. M. (2009). Building character: A model for reflective practice. *Academic Medicine*, 84(9), 1283-1288.
- Colby, A. ve Damon, W. (1992). *Some do care*. New York: The Free Press.
- Damon, W. ve Gregory, A. (1997). The Youth Charter: towards the formation of adolescent moral identity. *Journal of Moral Education*, 26(2), 117-130.
- Damon, W. (2002). "The roots of character and the role of community. white house talk on character and community." 6 Ocak 2013 tarihinde <http://www2.ed.gov/admins/lead/safety/character/damon.pdf> adresinden erişildi.
- Damon, W. Menon, J. ve Bronk, K. C. (2003). The development of purpose during adolescence. *Applied Developmental Science*, 7(3), 119-128.
- Demir, B. (2008). *Adalet ve saygı içerikli karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirel, M. (2009). Sınıf öğretmenlerinin ve okul yöneticilerinin karakter eğitimine ilişkin öz-yeterlik inançları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 36-49.
- Hart, D. Atkins, R. ve Ford, D. (1998). Urban America as a context for the development of moral identity in adolescence. *Journal of Social Issues*, 54(3), 513-530.
- Hart, D. ve Carlo, G. (2005). Moral development in adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 15(3), 223-233.
- Husu, J. ve Tirri, K. (2003). A case study approach to study one teacher's moral reflection. *Teaching and Teacher Education*, 19(3), 345-357.
- Jones, S. C. ve Stoodley, J. (1999). Community of caring: a character education program designed to integrate values into a school community. *NASSP Bulletin*, 83(609), 46-51.
- Katılmış, A., Ekşi, H. ve Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler ders kazanımlarıyla bütünleştirilmiş karakter eğitimi programının etkililiği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 854-859.
- Kaya, A. ve Siyez, D. M. (2010). KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 110-125.
- Kohlbacher, F. (2005). The Use of Qualitative content analysis in case study research. Forum: Qualitative Social Research, 7(1), Art. 21. 8 Şubat 2013 tarihinde <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0601211> adresinden erişildi.
- Kupperman, J. J. (2005). How not to educate character. D. K. Lapsley ve F. C. Power (Eds.). *Character psychology and character education* içinde (s. 201-217). Notre Dame, Indiana: University of Notre Dame Press.

- Larson, R. (2006). Positive youth development, willful adolescents, and mentoring. *Journal of Community Psychology*, 34(6), 677-689.
- Lerner, R. M., Dowling, E. M. ve Anderson, P. M. (2003). Positive youth development: thriving as the basis of personhood and civil society. *Applied Developmental Science*, 7(3), 172-180.
- Lickona, T. (1991). *Educating for character how our schools can teach respect and responsibility*. New York: Bantam Books.
- Merrriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study applications in education*. San Fransisco, Ca: Jossey-Bass Publishers.
- Milson, A. J. (2000). Social studies teacher educators' perceptions of character education. *Theory & Research in Social Education*, 28(2), 144-169.
- Milson, A. J. (2003). Teachers' sense of efficacy for the formation of students' character. *Journal of Research in Character Education*, 1(2), 89-106.
- Park, N. ve Peterson, C. (2006). Moral competence and character strengths among adolescents: The development and validation of the values in action inventory of strengths for youth. *Journal of Adolescence*, 29(6), 891-909.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3rd Ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Revell, L. ve Arthur, J. (2007). Character education in schools and the education of teachers. *Journal of Moral Education*, 36(1), 79-92.
- Roeser, R. W., Eccles, J. S. ve Sameroff, A. J. (2000). School as a context of early adolescents' academic and social-emotional development: a summary of research findings. *The Elementary School Journal, Special Issue: Non-Subject-Matter Outcomes of Schooling [III]*, 100(5), 443-471.
- Ryan, K. ve Bohlin, K. E. (1999). *Building character in schools*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Schultz, L. H., Barr, D. J. ve Selman, R. L. (2001). Approach to evaluating character development programmes: an outcome study of facing history and ourselves. *Journal of Moral Education*, 30(1), 3-27.
- Seligman, M. E. P. ve Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology an introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.
- Seligman, M. E. P., Steen, T. A., Park, N. ve Peterson, C. (2005). Positive psychology progress empirical validation of interventions. *American Psychologist*, 60(5), 410-421.
- Stake, R. E. (2005). Qualitative case studies. N. K. Denzin & Y. S. Lincoln. (Ed.). *The sage handbook of qualitative research* (3. baskı) içinde (s. 463-466). Thousand Oaks CA: Sage Publications.
- Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *TRENDS in Cognitive Sciences*, 9(2), 69-74.
- Tirri, K. ve Pehkonen, L. (2002). The moral reasoning and scientific argumentation of gifted adolescents. *The Journal of Secondary Gifted Education*, 13(3), 120-129.
- Thomas, R. S. (1991). Character education: paradigms, problems, and potentials. *The Clearing House*, 65(1), 51-55.
- Üstünyer, F. (2009). *Karakter eğitimi ile ilgili eğitimci görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Williams, D. D., Yanchar, S. C., Jensen, L. C. ve Lewis, C. (2003). Character education in a public high school: a multi-year inquiry into unified studies. *Journal of Moral Education*, 32(1), 3-33.
- Wrobel, E. (1997). Character education: A school and community collaboration. *Social Studies Review*, 37(1), 50-52.
- Yin, K. R. (2003). *Case study research design and methods*. (3rd Ed.). Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Yussen, S. R. (1977). Characteristics of moral dilemmas written by adolescents. brief reports. *Developmental Psychology*, 13(2), 162-163.